

STRATEGAETH LLEIHAU TANAU BWRIADOL YNG NGHYMRU

Gwasanaeth Tân ac Achub
De Cymru
South Wales
Fire and Rescue Service

Gwasanaeth Tân ac Achub
Canolbarth a Gorllewin Cymru
Mid and West Wales
Fire and Rescue Service

Gwasanaeth Tân ac Achub
Fire and Rescue Service

CLILC • WLGA

Met Office

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Cyfoeth
Naturiol
Cymru
Natural
Resources
Wales

GIG
CYMRU
NHS
WALES

Iechyd Cyhoeddus
Cymru
Public Health
Wales

GWASANAETH
PRAWF
CENEDLAETHOL

Wales/Cymru
CRIMESTOPPERS
0800 555 111

Call anonymously with information about crime
Ffoniwch yn ddienw os am roi gwybodaeth am drosedd

CYMRU | WALES

Parc Cenedlaethol Arfordir Penfro
Pembrokeshire Coast National Park

NATIONAL
PROBATION
SERVICE

Cynnwys

RHAGAIR	3
CYFLWYNIAD	4
Strategaeth Lleihau Tanau Bwriadol yng Nghymru	4
Y Bwrdd Strategol ar gyfer Lleihau Tanau Bwriadol	5
Y Cyd-grŵp Tanau Bwriadol	5
BETH YR YDYM AM EI GYFLAWNI?	
Ein Gweledigaeth	6
Ein Cenhadaeth	6
Ein Blaenoriaethau Strategol	6
PAM Y MAE AR GYMRU ANGEN STRATEGAETH LLEIHOU TANAU BWRIADOL?	7
Graddfa'r Broblem	7
Cost Tanau Bwriadol yng Nghymru	8
Ein Sbardunau Gwleidyddol	8
SUT YR YDYM AM FYND ATI?	
Atal	9
Gwarchod	9
Ymateb	9
SUT BETH FYDD LLWYDDIANT?	10
ATODIAD 1	
Cynllun Cyflawni Cyd-grŵp Tanau Bwriadol Cymru Gyfan ar gyfer 2019-2022	11
Blaenoriaeth 1: Gwarchod Ein Cymunedau	12
Blaenoriaeth 2: Addysgu Ein Cymunedau, yn Hen ac Ifanc	13
Blaenoriaeth 3: Gwella'r gwaith o reoli tir ar hyd a lled Cymru	14
Blaenoriaeth 4: Rhannu Gwybodaeth Ystyrion a Chyson	15
Blaenoriaeth 5: Marchnata Ein Gwaith a Chyfathrebu â'n Cymunedau	16

RHAGAIR

Rwy'n falch o gyflwyno'r pedwerydd iteriad o Strategaeth Lleihau Tanau Bwriadol yng Nghymru, a'n gweledigaeth o ran gwaredu tanau bwriadol ledled Cymru.

Yn ystod y degawd diwethaf, rydym wedi cael llwyddiant sylweddol o ran lleihau nifer yr achosion o danau sy'n cael eu cynnau'n fwriadol yn ein cymunedau, ynghyd â'u heffaith. Fodd bynnag, rwyf o'r farn bod yna fwy y gallwn ei gyflawni.

Rwy'n cydnabod pwysigrwydd gweithio'n agos gyda'n partneriaid, ac mae ein llwyddiant yn y gorffennol yn ganlyniad uniongyrchol i waith caled, arloesedd a chymhelliad ein Cyd-grŵp Tanau Bwriadol, ynghyd â'r ymarferwyr ymroddgar o'r holl asiantaethau sydd wedi bod wrthi'n cyflwyno mentrau yn ein cymunedau. Rwyf o'r farn mai 'nawr yw'r adeg iawn ar gyfer strategaeth newydd. Strategaeth a fydd yn helpu i ailganolbwyntio ymdrechion yn yr ardal hon, ac i ehangu cyfrifoldeb partneriaid a chymunedau am weithgarwch i leihau tanau bwriadol yng Nghymru.

Rwyf hefyd o'r farn y bydd ffurfio'r Bwrdd Strategol ar gyfer Lleihau Tanau Bwriadol i ddarparu arweinyddiaeth strategol yn ystod cyfnod ariannol heriol, a mwy o risg gymunedol, yn ein helpu i barhau i ddatblygu'r llwyddiannau yr ydym eisoes wedi'u cyflawni.

Rwy'n falch bod ein strategaeth newydd yn cefnogi ac yn cyflenwi'r egwyddorion sydd wedi'u cynnwys yn Neddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol, a'i bod hefyd yn adlewyrchu'r disgwyliadau a osodir ar y Gwasanaethau Tân ac Achub yng Nghymru gan Lywodraeth Cymru yn ei dogfen, Fframwaith Cenedlaethol y Gwasanaethau Tân ac Achub.

Byddwch yn gweld bod ein gweledigaeth, ein cenhadaeth a'n blaenoriaethau strategol yn parhau i anelu at newid diwylliannol ar hyd a lled Cymru, fel bod tanau bwriadol yn cael eu hystyried yn annerbyniol yn gymdeithasol gan ein holl gymunedau.

Bydd ein gweithredoedd yn anelu at gefnogi'r newid diwylliannol cadarnhaol a pharhaus hwn er mwyn creu Cymru lle rydym oll eisiau byw, 'nawr ac yn y dyfodol.

Roger Thomas - Dirprwy Brif Swyddog Tân

Cadeirydd y Bwrdd Strategol ar gyfer Lleihau Tanau Bwriadol

CYFLWYNIAD

Mae'r Strategaeth Lleihau Tanau Bwriadol yng Nghymru yn amlinellu ein dull o sicrhau gostyngiad parhaus yn nifer yr achosion o danau sy'n cael eu cynnau'n fwriadol ar hyd a lled Cymru, ynghyd â'u heffaith. Fe'i datblygwyd gan y Bwrdd Strategol ar gyfer Lleihau Tanau Bwriadol, a chaiff ei rhoi ar waith gan y Cyd-grŵp Tanau Bwriadol.

Strategaeth Lleihau Tanau Bwriadol yng Nghymru

Cafodd ein 'Strategaeth Lleihau Tanau Bwriadol yng Nghymru' (WARS) ei llunio gyntaf yn 2007 i fod yn ganolbwynt go iawn ar gyfer sefydliadau ac unigolion a oedd yn gweithio ym maes lleihau tanau bwriadol. Aethom ati i ddiweddarau'r strategaeth yn 2012 (WARS II) i adlewyrchu'r newid yn natur tanau bwriadol yng Nghymru, ac i adeiladu ar y llwyddiant a gafwyd eisoes, a dilynwyd hyn â Strategaeth ddiwygiedig yn 2016.

Rydym wedi cael llwyddiant sylweddol yn ystod y cyfnod hwn, ac rydym wedi gweld nifer y tanau bwriadol ar hyd a lled Cymru yn disgyn o tua 20,000 yn 2006 i tua 6,500 yn 2014. Rydym yn falch iawn o'r hyn sydd wedi'i gyflawni trwy gryn benderfyniad a gwaith caled yr holl asiantaethau a gymerodd ran.

Fodd bynnag, er gwaethaf ein llwyddiant yn y gorffennol, mae tanau bwriadol ar hyd a lled Cymru yn parhau i fod yn berygl amlwg i'n hamgylchedd, ein heconomi a'n cymunedau. Rydym 'nawr o'r farn ei bod yn amser datblygu ein strategaeth ymhellach, ac rydym wedi llunio pedwaredd genhedlaeth ein Strategaeth Lleihau Tanau Bwriadol yng Nghymru.

Mae ein strategaeth newydd yn datblygu'r wybodaeth a'r profiad rydym wedi eu hennill yn ystod y degawd diwethaf. Rydym yn cydnabod gwerth annog cymunedau ac unigolion i weithio gyda ni i rannu cyfrifoldeb, fel y gallwn gael gwared â thanau bwriadol yn yr ardaloedd lle rydym yn byw ac yn gweithio, ac yn yr ardaloedd rydym yn ymweld â hwy.

Bwrdd Strategol ar gyfer Lleihau Tanau Bwriadol

Er mwyn parhau i leihau nifer yr achosion o danau bwriadol ledled Cymru, rydym wedi sefydlu Bwrdd Strategol ar gyfer Lleihau Tanau Bwriadol. Mae'r grŵp hwn yn cynnwys y sefydliadau canlynol;

ynghyd ag unrhyw bartion eraill sydd â diddordeb

Rôl ein Bwrdd Strategol ar gyfer Lleihau Tanau Bwriadol yw datblygu ein strategaeth, dyrannu'r adnoddau cywir er mwyn cynorthwyo i roi ein strategaeth ar waith, a monitro cynnydd yn unol â'n strategaeth.

Mae ein Bwrdd Strategol ar gyfer Lleihau Tanau Bwriadol yn gweithredu ar lefel weithredol, a chaiff ei gadeirio gan Ddirprwy Brif Swyddog Tân Gwasanaeth Tân ac Achub Canolbarth a Gorllewin Cymru. Mae'n adrodd i Lywodraeth Cymru trwy'r Cyd-grŵp Gwasanaethau Brys a Fforwm Cymru Gydnerth, ac mae'n darparu arweinyddiaeth strategol ar gyfer parhau i leihau nifer yr achosion o danau bwriadol ar hyd a lled Cymru, yn ogystal â'u heffaith.

Y Cyd-grŵp Tanau Bwriadol

Ffurfiwyd y Cyd-grŵp Tanau Bwriadol yn wreiddiol yn 2005 i lunio'r Strategaeth Lleihau Tanau Bwriadol yng Nghymru gyntaf, a bu'n rhan annatod o'r gwaith o roi'r strategaeth ar waith, ac o'i llwyddiant. Mae'r grŵp yn cynnwys Swyddogion o bob un o'r tri Gwasanaeth Tân ac Achub yng Nghymru, y pedwar Heddlu yng Nghymru, Cyfoeth Naturiol Cymru, ac asiantaethau eraill.

Mae'r Cyd-grŵp Tanau Bwriadol yn gyfrifol am weithredu'r cynllun cyflawni a nodir yn y Strategaeth Lleihau Tanau Bwriadol yng Nghymru. Mae'r cynllun cyflawni yn amlinellu'r camau gweithredu penodol a fydd, yn ein barn ni, yn lleihau nifer yr achosion o danau bwriadol yn ein cymunedau, yn ogystal â'u heffaith. Mae'r Cyd-grŵp Tanau Bwriadol yn adrodd am ei berfformiad yn unol â'r cynllun cyflawni yn uniongyrchol i'r Bwrdd Strategol ar gyfer Lleihau Tanau Bwriadol.

Mae cynllun cyflawni'r Cyd-grŵp Tanau Bwriadol i'w weld yn *atodiad 1*.

BETH YR YDYM AM EI GYFLAWNI?

Ein Gweledigaeth

Cael gwared â thanau bwriadol ar hyd a lled Cymru.

Ein Cenhadaeth

Lleihau effaith tanau bwriadol ar hyd a lled Cymru trwy leihau nifer y tanau bwriadol flwyddyn ar ôl blwyddyn.

Ein Blaenoriaethau Strategol

Blaenoriaeth 1: Gwarchod ein cymunedau

Rydym wedi gweld bod tanau bwriadol nid yn unig yn dinistrio cartrefi a bywydau, ond eu bod hefyd yn gallu distrywio'r amgylchedd o'n cwmpas. Mae lleihau tanau bwriadol yn helpu i warchod ansawdd a ffyniant y lleoedd lle rydym yn byw, yn gweithio, yn dysgu, ac yn treulio ein hamser hamdden. Mae'n rhaid i ni weithio gyda gwirfoddolwyr, cymunedau a grwpiau ar hyd a lled Cymru, i'w helpu i leihau nifer yr achosion o danau bwriadol yn eu cymunedau eu hunain, yn ogystal â'u heffaith. Mae arnom eisiau gwarchod ein cymunedau rhag ymddygiad gwrthgymdeithasol sy'n gysylltiedig â chynnau tanau, er enghraifft tipio anghyfreithlon, llosgi gwastraff a fandaliaeth mewn ysgolion a cholegau. Yn ystod yr ychydig flynyddoedd diwethaf, rydym hefyd wedi gweld cynnydd yn y bygythiad o danau bwriadol sy'n deillio o gam-drin a thrais domestig yn y cartref, a thrwy gyfrwng ein nodau ar y cyd, byddwn yn ymdrechu i nodi'r digwyddiadau hyn trwy sicrhau ymwybyddiaeth ehangach o bob un o Bartneriaid y Cyd-grŵp Tanau Bwriadol, er mwyn dod â chyflawnwyr o'r fath o flaen eu gwell, gan sicrhau bod ymateb effeithiol ar waith ar yr un pryd i gefnogi dioddefwyr troseddau o'r fath.

Mae arnom eisiau cyflwyno newid diwylliannol ledled Cymru, fel bod cymunedau yn ystyried tanau bwriadol yn annerbyniol yn gymdeithasol, a'u bod yn weithredol o ran cydnerthu cymunedol.

Blaenoriaeth 2: Addysgu ein cymunedau, yn hen ac ifanc

Gwyddom y gall plant, pobl ifanc a'r genhedlaeth hŷn gael eu tynnu i mewn i gynau tanau bwriadol am nifer o resymau gwahanol. I newid hyn, rhaid i ni ymgysylltu â hwy er mwyn deall yr hyn sy'n eu cymell, a rhaid i ni sicrhau eu bod yn deall canlyniadau eu gweithredoedd. Bydd ein hymyraethau yn cael eu cynllunio i gefnogi newid cadarnhaol, parhaus.

Blaenoriaeth 3: Gwella'r gwaith o reoli tir ar hyd a lled Cymru

Rydym yn cydnabod bod dulliau gwahanol o reoli tir yn cael dylanwad sylweddol ar nifer y tanau glaswellt a thanau gwyllt, a'u hyd a lled. Mae'n rhaid sicrhau cydbwysedd rhwng bioamrywiaeth a gofynion rheolwr y tir, codau ymarfer, a'r ddeddfwriaeth sy'n eu rheoli. Hefyd, mae angen adolygiad o sut y caiff y tir ei reoli mewn modd corfforol.

Blaenoriaeth 4: Rhannu gwybodaeth ystyrllon a chyson

Rydym yn cydnabod bod lleihau tanau bwriadol yn barhaus yn gofyn am ddull cydweithredol o weithio rhwng yr holl bartneriaid a'n cymunedau. Os ydym am fynd i'r afael â'r mater hwn mewn modd effeithiol, rhaid i ni sicrhau bod yr holl bartneriaid yn cyflwyno gwybodaeth gyson a chywir am faint a graddau tanau bwriadol ledled Cymru, er mwyn llywio ein hymateb.

Blaenoriaeth 5: Marchnata Ein Gwaith a Chyfathrebu â'n Cymunedau

Hoffem gael strategaeth gyfathrebu ystyrllon, fel bod cymunedau yn ymwybodol o'r cymorth y gallwn ei ddarparu i leihau nifer yr achosion o danau bwriadol yn eu hardaloedd, yn ogystal â'u heffaith.

PAMY MAE AR GYMRU ANGEN STRATEGAETH LLEIHAIU TANAU BWRIADOL?

Maint y Broblem

Roedd yr adroddiad 'I Fyny mewn Fflamau' yn 2003 yn rhoi manylion am effaith dinistriol tanau bwriadol ar economi Cymru ac ar ein cymunedau. Erbyn hyn, mae nifer yr achosion o danau bwriadol yn sylweddol is nag yr oeddent yn 2003, ond rydym wedi gweld y niferoedd yn lefelu yn y blynyddoedd diwethaf.

Nid trwy ddamwain y cafwyd y gostyngiad cyffredinol yn nifer y tanau bwriadol ond, yn hytrach, trwy fwriad, a hynny o ganlyniad i fuddsoddiad sylweddol, llawer o waith caled, a chydweithredu. Fodd bynnag, mae lefelau cyfredol tanau bwriadol yn dangos nad yw hyn yn amser i laesu dwylo. Mae'r hinsawdd economaidd bresennol yn rhoi pwysau sylweddol ar fusnesau ac ar incwm personol. Mae tystiolaeth wedi dangos bod nifer yr achosion o danau bwriadol yn cynyddu yn ystod cyfnodau o ddirwasgiad.

Er ein bod wedi cael cryn lwyddiant o ran lleihau dros 40% o'r tanau bwriadol mewn adeiladau, a thros 60% o'r tanau cerbydau bwriadol, mae'r cynnydd diweddar yn nifer y tanau bwriadol sy'n ymwneud â glaswelltir, gwastraff a biniau/sgipiau yn amlygu bod yn rhaid i ni adnewyddu ein hymrwymiad i'n dull arloesol o leihau tanau bwriadol.

Mae Gwasanaethau Tân ac Achub Cymru yn profi heriau gwahanol iawn mewn perthynas â maint y tanau bwriadol y maent yn ymateb iddynt, a'r mathau ohonynt, felly roedd rhaid i ni ddatblygu strategaeth tanau bwriadol sy'n cefnogi'r gwaith o roi ymyraethau lleol priodol ar waith i fynd i'r afael â materion tanau bwriadol lleol.

Cost Tanau Bwriadol yng Nghymru

Gallwn ddeall bod cyfrifo gwir gost tanau bwriadol yn heriol. Yn hanesyddol, mae'r cyfrifiadau wedi cynnwys costau sy'n ymwneud â phobl sydd wedi'u hanafu, difrod i eiddo, y busnes a gollir, yr ymateb brys i ddelio â'r digwyddiad, ac unrhyw gamau dilynol ar gyfer y system cyfiawnder troseddol. Fodd bynnag, mae yna gostau eraill sy'n gysylltiedig â thanau bwriadol – y costau hynny sy'n gysylltiedig â'r effaith ehangach ar y gymdeithas (e.e. amharu ar y seilwaith neu golli amwynder), a'r costau amgylcheddol (e.e. yr effaith ar dwristiaeth neu golli cynefin).

O ystyried pob un o'r uchod, amcangyfrifir, yn geidwadol, fod cost economaidd tanau bwriadol ar hyd a lled Cymru yn dal i fod dros £160 miliwn y flwyddyn.

Rydym yn cydnabod bod yr heriau economaidd cyfredol rydym oll yn eu hwynebu yn golygu bod cost tanau bwriadol yng Nghymru yn annerbyniol ac yn anghynaliadwy. Fodd bynnag, mae cost tanau bwriadol ledled Cymru yn fwy na chost ariannol yn unig; mae tanau bwriadol yn aml yn dinistrio bywydau, yn distrywio teuluoedd cyfan, yn dirywio ardaloedd yn ein cymunedau, yn tarfu ar ecosystemau bregus, ac yn dinistrio cynefinoedd am flynyddoedd lawer i ddod. Gwyddom fod yr arian sy'n cael ei wario ar leihau tanau bwriadol yn cynrychioli buddsoddiad cadarn ar gyfer economi Cymru. Mae tanau bwriadol mewn ysgolion ac adeiladau addysgol yn enghraifft; rydym wedi gweithio'n galed, ac wedi llwyddo i leihau nifer y tanau bwriadol mewn ysgolion ac adeiladau colegau.

Yn anffodus, rydym wedi dysgu o brofiad fod effaith tân mewn ysgol yn sylweddol, a bod yr effaith hon yn mynd ymhell y tu hwnt i gostau ailadeiladu'r ysgol.

Mae'r costau i'r gymdeithas yn cynnwys colli gwaith y plant, gwaith na ellir ei gael yn ôl, effaith aildrefnu arholiadau, adleoli disgyblion, amharu ar drefniadau teithio staff a rhieni, yn ogystal â'r aflonyddwch cymunedol. Gall atal tanau bwriadol mewn dim ond un ysgol arbed dros £10 miliwn i economi Cymru, sef y gost o adfer yr adeilad a rheoli'r effaith ddilynol ehangach ar y gymuned.

Ein Sbardunau Gwleidyddol

Mae ein strategaeth yn ystyried nifer o ddatblygiadau gwleidyddol, cymdeithasol a sefydliadol allweddol, yn cynnwys:

- Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015. Mae'r ddeddfwriaeth hon, sy'n torri tir newydd, yn ymwneud â gwella lles cymdeithasol, economaidd, amgylcheddol a diwylliannol Cymru. Mae'n helpu i greu Cymru y bydd arnom ni i gyd eisiau byw ynddi, 'nawr ac yn y dyfodol. Mae ein gweledigaeth o gael gwared ar danau bwriadol ledled Cymru yn cefnogi pob un o'r saith nod llesiant a amlinellir yn y Ddeddf.
- Mae Rhaglen Lywodraethu Llywodraeth Cymru yn amlinellu'n glir y camau mae'r Llywodraeth yn eu cymryd i wneud gwahaniaeth go iawn i fywydau pobl yng Nghymru. Mae'n cynnwys camau clir sy'n hyrwyddo byw'n iach, economi sy'n fwy ffyniannus ac arloesol, a chymunedau mwy diogel a chydlynol.
- Mae Fframwaith Cenedlaethol Tân ac Achub Cymru yn cyfeirio at ein gwaith o atal tanau bwriadol, ac yn amlygu'n glir bwysigrwydd cydweithio i leihau tanau bwriadol. Thema allweddol i'r fframwaith drwyddo draw yw ymrwymiad Llywodraeth Cymru i gefnogi gwaith ymgysylltu â'r gymuned, dan arweiniad nifer o asiantaethau, yn ein strategaethau ataliol.
- Mae 'Strategaeth yr Awdurdodau Tân ac Achub ar gyfer Plant a Phobl Ifanc' yn amlinellu agwedd

y Gwasanaeth Tân ac Achub at addysgu plant a phobl ifanc er mwyn lleihau nifer yr achosion o ymddygiad gwrthgymdeithasol mewn perthynas â throeddau tân.

- O dan Ddeddf Trosedd ac Anhrefn 1998 (a ddiwygiwyd gan Ddeddf Diwygio'r Heddlu 2002), mae'n ddyletswydd statudol ar bob ardal awdurdod lleol i ffurfio Partneriaeth Diogelwch Cymunedol. Yn nodweddiadol, mae'r partneriaethau hyn yn cynnwys sefydliadau fel yr Heddlu, y Gwasanaethau Tân ac Achub, awdurdodau lleol, a grwpiau cymunedol. Byddwn yn parhau i weithio'n agos gyda'n Partneriaethau Diogelwch Cymunedol i ddatblygu ymhellach ein gweithgareddau atal tanau bwriadol.
- Mae'r Rheolau Llosgi Grug a Glaswellt yn anelu at ddarparu canllawiau ar gyfer llosgi tir mewn modd cyfrifol, dan reolaeth dda. Nod y Rheolau yw lleihau'r risg i eiddo, tir amaethyddol, coedwigaeth, bywyd gwyllt, a'r amgylchedd ehangach. Bydd ein strategaeth yn helpu i gefnogi arferion rheoli tir priodol, ac i leihau nifer y tanau gwyllt ledled Cymru, ynghyd â'u heffaith niweidiol.

SUT YR YDYM AM FYND ATI?

Mae ein strategaeth ar gyfer atal tanau bwriadol yn ymgorffori ymyraethau sy'n anelu at atal y weithred o gynnau tanau bwriadol, mentrau i warchod targedau posibl rhag effeithiau tanau bwriadol, ac ymatebion brys effeithiol i ddelio â chanlyniadau tanau bwriadol. Mae'r tri maes allweddol, sef atal, gwarchod ac ymateb, yn llunio sail ein cynllun gweithredu, ac maent wedi'u cydblethu trwy bob un o'n saith blaenoriaeth strategol.

Atal tanau bwriadol trwy:

weithio'n agos gyda phartneriaid, ac yn y gymuned, i helpu i adeiladu cymunedau mwy diogel a mwy cydlynol; darparu gwybodaeth a chynghor targededig: addysgu plant a phobl ifanc; ymyrryd yn gynnar pan fydd ymddygiad gwrthgymdeithasol yn dechrau; darparu gweithgareddau i ddifyrru, ac atal troseddwr posibl; ymgysylltu â pherchnogion a rheolwyr tir i helpu i leihau tanau bwriadol ar eu tir ac ystyried dulliau eraill o leihau llwyth tân a diogelu cynefinoedd.

Gwarchod rhag tanau bwriadol trwy:

weithio'n agos gyda phartneriaid sydd â rhan mewn cynllunio adeiladau; cydweithio â'r rheiny sy'n gyfrifol am reoli troseddwr sy'n cynnau tanau bwriadol, a hynny ym mhob cam o'r system cyfiawnder troseddol; meithrin ymwybyddiaeth a darparu cynghor ar yr ymyraethau sydd ar gael i gymunedau; rhoi mesurau ar waith i 'galedu targedau' (gwneud adeiladau'n fwy diogel), lle bo hynny'n briodol.

Ymateb i danau bwriadol trwy:

sicrhau ein bod yn darparu ymateb brys effeithiol i liniaru effaith tanau bwriadol, ynghyd â gweithio gydag asiantaethau eraill i sicrhau ein bod yn canfod yr unigolion sy'n cynnau tanau bwriadol, a bod hynny'n arwain at gyfiawnder neu ymyrraeth briodol ar eu cyfer.

SUT BETH FYDD LLWYDDIANT?

Rydym wedi gosod targed perfformiad ar gyfer ein hunain i leihau'r holl danau bwriadol ledled Cymru flwyddyn ar ôl blwyddyn. Caiff y targed hwn ei rannu ymhellach i gategorïau gwahanol o danau er mwyn ein helpu i fesur ein cynnydd, ac i'n cynorthwyo i ddeall y risgiau y mae arnom angen mynd i'r afael â hwy.

Byddwn yn sicrhau ymagwedd gyson o ran nodi tanau bwriadol a damweiniol ledled Cymru trwy wneud y canlynol:

- defnyddio ystod o ddulliau ymgysylltu i ledaenu ein negeseuon o ran atal Tanau Bwriadol;
- defnyddio technoleg i nodi ardaloedd sy'n debygol o ddioddef tanau bwriadol er mwyn rhoi mesurau atal priodol ar waith;
- cynyddu ein gwaith o ran ymgysylltu â Phartneriaid a all ein cynorthwyo i gyrraedd pob rhan o'n Cymuned yr effeithir arni gan Danau Bwriadol;
- sefydlu dulliau diogel ac effeithiol o rannu data â phartneriaid allweddol ynghylch y niferoedd o danau bwriadol yng Nghymru, a'u heffaith;
- rhannu manylion am effaith tanau bwriadol â phartneriaid allweddol, er enghraifft yr Heddlu, a hynny mewn ymgais i nodi'r rheiny sy'n gyfrifol.

Y canlyniad i'r gymuned fydd newid diwylliannol ledled Cymru, fel bod tanau bwriadol yn cael eu hystyried yn annerbyniol yn gymdeithasol gan ein holl gymunedau. Nod ein camau gweithredu yw cefnogi newid cadarnhaol a pharhaus a fydd, yn y pen draw, yn cael gwared â thanau bwriadol ledled Cymru.

ATODIAD 1

Cyd-grŵp Tanau Bwriadol Cymru Gyfan Cynllun Cyflawni 2019-2022

Blaenoriaeth 1

Gwarchod ein Cymunedau

Pam?

Rydym wedi gweld bod tanau bwriadol nid yn unig yn dinistrio cartrefi a bywydau, ond eu bod hefyd yn gallu distrywio'r amgylchedd o'n cwmpas. Mae lleihau tanau bwriadol yn helpu i warchod ansawdd a ffyniant y lleoedd lle rydym yn byw, yn gweithio, yn dysgu, ac yn treulio ein hamser hamdden. Mae'n rhaid i ni weithio gyda gwirfoddolwyr, cymunedau a grwpiau ar hyd a lled Cymru, i'w helpu i leihau nifer yr achosion o danau bwriadol yn eu cymunedau eu hunain, yn ogystal â'u heffaith. Mae arnom eisiau gwarchod ein cymunedau rhag ymddygiad gwrthgymdeithasol sy'n gysylltiedig â chynnau tanau, er enghraifft tipio anghyfreithlon, llosgi gwastraff a fandaliaeth mewn ysgolion a cholegau. Yn ystod yr ychydig flynyddoedd diwethaf, rydym hefyd wedi gweld cynnydd yn y bygythiad o danau bwriadol sy'n deillio o gam-drin a thrais domestig yn y cartref, a thrwy gyfrwng ein nodau ar y cyd, byddwn yn ymdrechu i nodi'r digwyddiadau hyn trwy sicrhau ymwybyddiaeth ehangach o bob un o Bartneriaid y Cyd-grŵp Tanau Bwriadol, er mwyn dod â chyflawnwyr o'r fath o flaen eu gwell, gan sicrhau bod ymateb effeithiol ar waith ar yr un pryd i gefnogi dioddefwyr troseddau o'r fath. Mae arnom eisiau cyflwyno newid diwylliannol ledled Cymru, fel bod cymunedau yn ystyried tanau bwriadol yn annerbyniol yn gymdeithasol, a'u bod yn weithredol o ran cydnherthu cymunedol.

Sut?

- Gweithio gyda phartneriaethau ac o fewn cymunedau i ddarparu ymyraethau priodol, targededig ac effeithiol i atal cynnau tanau bwriadol ym mhob un o'r ardaloedd hyn.
- Datblygu ac adolygu amrywiaeth o 'becynnau cymorth' sy'n seiliedig ar arfer da cydnabyddedig, a hynny i gefnogi ymarferwyr a phartneriaethau sy'n gweithio i leihau tanau bwriadol a gyneuir ym mhob ardal.
- Meithrin ymwybyddiaeth a, lle bo angen, newid agweddau o fewn cymunedau tuag at y mathau hyn o danau a gyneuir yn fwriadol
- Gweithio gyda sefydliadau partner i gymryd camau cadarnhaol i fynd i'r afael ag adeiladau ansefydlog, gwag ac adfeiliedig sy'n peri risg i'r gymuned ac i'r Gwasanaeth Tân ac Achub.
- Annog yr ethos o 'Ddiogelu Drwy Ddylunio' wrth ddatblygu adeiladau newydd, er enghraifft trwy gysylltu ag Awdurdodau Lleol.
- Sicrhau bod aelodau allweddol dynodedig yn yr Awdurdodau Lleol, staff ysgolion, a llywodraethwyr ysgolion yn ymwybodol o'r rôl y gallant ei chwarae o ran lleihau tanau bwriadol ar dir ysgolion.

Mesur Gwelliant:

Byddwn yn defnyddio dangosyddion tebyg i'r rhai canlynol i fesur cynnydd:

- Nifer y tanau glaswellt a thanau gwyllt a gyneuir yn fwriadol.
- Nifer yr ymchwiliadau a'r erlyniadau sy'n gysylltiedig â'r weithred o gynnu tân yn fwriadol.
- Nifer yr achosion o drosedd a thanau bwriadol sy'n ymwneud â cherbydau.
- Nifer y tanau a gyneuir yn fwriadol sy'n ymwneud â gwastraff neu sbwriel.
- Nifer y tanau bwriadol ac achosion o ymddygiad gwrthgymdeithasol mewn perthynas ag adeiladau gwag ac adfeiliedig.

- Canran yr adeiladau newydd sydd wedi eu dylunio, eu cynllunio a'u hadeiladu yn unol ag egwyddorion 'Diogelu Drwy Ddylunio.'
- Nifer yr achosion o danau bwriadol mewn ysgolion.
- Nifer yr achosion o danau bwriadol mewn adeiladau annomestig.
- Nifer y digwyddiadau sy'n ymwneud â bygythiad o danau bwriadol mewn achosion o gam-drin a thrais domestig;

Blaenoriaeth 2

Addysgu Ein Cymunedau, yn Hen ac Ifanc

Pam?

Gwyddom y gall plant a phobl ifanc gael eu tynnu i mewn i gynau tanau bwriadol am nifer o resymau gwahanol. I newid hyn, rhaid i ni ymgysylltu â hwy er mwyn deall yr hyn sy'n eu cymell, a rhaid i ni sicrhau eu bod yn deall canlyniadau eu gweithredoedd. Bydd ein hymyraethau yn cael eu cynllunio i gefnogi newid cadarnhaol, parhaus.

Sut?

- Gweithio gyda theuluoedd, ysgolion ac asiantaethau partner i nodi, ar y cyfle cyntaf, blant a phobl ifanc sy'n amlygu arwyddion o gyflawni troseddau sy'n ymwneud â than a chynau tân.
- Sicrhau bod ymyraethau yn cael eu teilwra'n briodol ar gyfer y plant a'r bobl ifanc a nodir. (Er enghraifft, mewn perthynas ag oedran, ethnigrwydd, neu allu.)
- Cynnig hyfforddiant a mentrau i blant a phobl ifanc, sy'n gwella sgiliau bywyd ac yn tynnu eu sylw oddi ar droseddau sy'n ymwneud â than, yn ogystal ag oddi ar ymddygiad gwrthgymdeithasol cysylltiedig.
- Cymryd rhan yng ngwaith Partneriaethau Diogelwch Cymunedol a mentrau eraill, i fynd i'r afael â throseddau ieuenctid ac ymddygiad gwrthgymdeithasol cysylltiedig.

Mesur Gwelliant:

Byddwn yn defnyddio dangosyddion tebyg i'r rhai canlynol i fesur cynnydd:

- Nifer y tanau bwriadol a gyneuir gan blant a phobl ifanc.
- Ymwybyddiaeth a dealltwriaeth ymhlith partneriaid ac asiantaethau o'r graddau y mae plant a phobl ifanc yn cael eu tynnu i mewn i gynau tanau bwriadol.
- Ymwybyddiaeth a dealltwriaeth ymhlith asiantaethau allweddol, sefydliadau a chymunedau, o'r amrywiol raglenni ac ymyraethau a werthuswyd sydd ar gael i blant a phobl ifanc.
- Pa mor rhwydd yw hi i bartneriaid gyrchu gwybodaeth berthnasol, yn cynnwys rhaglenni ac ymyraethau, wrth weithio gyda phlant a phobl ifanc yn y maes hwn.
- Cefnogi'r gwaith o gyflawni amcanion y cyfeirir atynt yn benodol yn y Strategaeth Troseddwy'r Ifanc.

Blaenoriaeth 3

Gwella'r gwaith o reoli tir ar hyd a lled Cymru

Pam?

Rydym yn cydnabod bod dulliau gwahanol o reoli tir yn cael dylanwad sylweddol ar nifer y tanau glaswellt a thanau gwyllt, a'u hyd a lled. Mae'n rhaid sicrhau cydbwysedd rhwng bioamrywiaeth a gofynion rheolwr y tir, codau ymarfer, a'r ddeddfwriaeth sy'n eu rheoli. Hefyd, mae angen adolygiad o sut y caiff y tir ei reoli mewn modd corfforol.

Sut?

- Adolygu, gyda rhanddeiliaid, y ddeddfwriaeth a'r codau ymarfer mewn perthynas â llosgi dan amodau rheoledig, ynghyd â'r adegau y caniateir llosgi.
- Meithrin ymwybyddiaeth a, lle bo angen, newid agweddau yn y cymunedau ffermio tuag at losgi dan amodau rheoledig.
- Datblygu mecanweithiau gyda Llywodraeth Cymru i gosbi'r rheiny sy'n camddefnyddio'r cod llosgi yn ddifrifol.
- Adolygu arfer gorau o ran rheoli tir mewn ardaloedd eraill yn y Deyrnas Unedig, er mwyn rheoli llystyfiant ac ymladd yn erbyn cronni llwythi tanwydd.
- Datblygu llwybrau rheoli tir arbrofol, sy'n lleihau tanau glaswellt a thanau gwyllt a gyneuir yn fwriadol, ac sy'n rheoli llwythi tanwydd.
- Datblygu mecanweithiau i alluogi'r Heddlu i nodi perchnogion tir mewn modd cyflym ac effeithiol.
- Ar y cyd â Llywodraeth Cymru, defnyddio'r Bwrdd Strategol ar gyfer Lleihau Tanau Bwriadol i nodi a darparu cymorth o ran datblygu trefniadau cymorth i ffermydd yn y dyfodol, a fydd yn cynorthwyo'r gwaith o greu amgylcheddau sy'n llai agored i danau.
- Bod yn rhan o'r Grŵp Gorfodi ar Droseddau Bywyd Gwyllt Cymru, yn ogystal â'i is-grwpiau, e.e. Cynefinoedd yng Nghymru, i sicrhau bod ein gwaith cydweithredol yn cyfrannu at effaith fwy o ran osgoi difrod i'n cefn gwlad.

Mesur Gwelliant:

Byddwn yn defnyddio dangosyddion tebyg i'r rhai canlynol i fesur cynnydd:

- Canllawiau a deddfwriaeth ddiwygiedig ar losgi dan amodau rheoledig.
- Nifer yr achosion o 'losgi dan amodau rheoledig' afreolus.
- Nifer y tanau sy'n cael eu cynnu yn fwriadol ar dir agored.
- Arwynebedd y tir o dan dechnegau rheoli 'newydd'.
- Gweithdrefn ar waith er mwyn i'r Heddlu nodi perchnogion tir.
- Manylion am weithgarwch gorfodi ac euogfarnau ar gyfer tanau bwriadol.

Blaenoriaeth 4

Rhannu Gwybodaeth Ystyrlon a Chyson

Pam?

Rydym yn cydnabod bod lleihau tanau bwriadol yn barhaus yn gofyn am ddull cydweithredol o weithio rhwng yr holl bartneriaid a'n cymunedau. Os ydym am fynd i'r afael â'r mater hwn mewn modd effeithiol, rhaid i ni sicrhau bod yr holl bartneriaid yn cyflwyno gwybodaeth gyson a chywir am faint a graddau tanau bwriadol ledled Cymru, er mwyn llywio ein hymateb.

Sut?

- Cytuno ar feincnodau ar gyfer casglu'r data a ddisgwyllir gan bob sefydliad partner sy'n rhan o'r Cyd-grŵp Tanau Bwriadol.
- Gweithio tuag at sefydlu dull cyffredin o nodi manau problemus – dull y bydd yr holl bartneriaid yn cydnabod ei fod yn cynrychioli 'arfer gorau' ar gyfer Cymru.
- Bod yn gwbl glir ynglŷn ag unrhyw wahaniaethau rhwng ystadegau'r Heddlu a'r Gwasanaeth Tân ac Achub mewn perthynas â chofnodi ac adrodd am danau a gyneuir yn fwriadol.
- Deall sut y gall unrhyw wahaniaethau o'r fath effeithio ar eu hymarfer eu hunain, ac ar y cymunedau y maent yn eu gwasanaethu.
- Gofalu bod systemau ar waith i sicrhau nad yw'r gwahaniaethau hyn yn llesteirio ymdrechion pob partner i leihau tanau bwriadol.
- Meithrin ymwybyddiaeth trwy gyflwyno ystadegau perthnasol ar danau bwriadol mewn cyfarfodydd o'r Bartneriaeth Diogelwch Cymunedol.

Mesur Gwelliant:

Byddwn yn defnyddio dangosyddion tebyg i'r rhai canlynol i fesur cynnydd:

- Lefel yr eglurder ymhlithartneriaid o ran y gwahaniaeth rhwng ystadegau/data'r Heddlu a'r Gwasanaeth Tân ac Achub.
- Lefel y ddealltwriaeth ymhlithartneriaid o ran sut y gall unrhyw wahaniaethau o'r fath effeithio ar eu hymarfer eu hunain.
- Sefydlu dull cyffredin o nodi'r 'manau problemus'.
- Y graddau y maeartneriaid yn mynd ati i gasglu data yn unol â'r dull cyffredin hwn.
- Pa mor rhwydd yw hi iartneriaid gyrchu data ystadegol a gwybodaeth gysylltiedig arall.
- Y graddau y maeartneriaid yn rhannu data perthnasol.
- Y graddau y maeartneriaid yn defnyddio data ystadegol a gwybodaeth gysylltiedig arall i leihau tanau bwriadol.

Blaenoriaeth 5

Marchnata Ein Gwaith a Chyfathrebu â'n

Pam?

Hoffem gael strategaeth gyfathrebu ystyrlon, fel bod cymunedau yn ymwybodol o'r cymorth y gallwn ei ddarparu i leihau nifer yr achosion o danau bwriadol yn eu hardaloedd, yn ogystal â'u heffaith.

Sut?

- Cynyddu cysondeb negeseuon gwybodaeth ac arferion sy'n ymwneud â thanau bwriadol, a ddarperir gan y Gwasanaethau Tân ac Achub, yr Heddlu, ac asiantaethau eraill ar hyd a lled Cymru.
- Gweithio i ddatblygu negeseuon ac ymgyrchoedd cenedlaethol sy'n gyson, yn effeithiol, ac sydd wedi'u cydgysylltu'n ganolog, er mwyn atal tanau bwriadol, neu er mwyn gwella'r gwaith o ganfod tanau o'r fath.
- Sicrhau cysylltiadau agosach rhwng partneriaid y Cyd-grŵp Tanau Bwriadol a thimau Cyfathrebu Corfforaethol Gwasanaeth Tân ac Achub Cymru.
- Ymgysylltu â chymunedau i feithrin ymwybyddiaeth o hyd a lled, a risgiau a chostau tanau bwriadol.

Mesur Gwelliant:

Byddwn yn defnyddio dangosyddion tebyg i'r rhai canlynol i fesur cynnydd:

- Ymwybyddiaeth a dealltwriaeth ar lefel gyhoeddus/gymunedol o hyd a lled tanau bwriadol, a'r risgiau a'r costau i'w cymunedau.
- Lefelau ymgysylltu â'r rheiny y maent yn anos eu cyrraedd trwy gyfrwng dulliau confensiynol o ddarparu gwybodaeth ac addysg, er enghraifft NEETS (y rheiny nad ydynt mewn addysg, gwaith neu hyfforddiant), ynghyd â'r lefelau o ymwybyddiaeth a dealltwriaeth yn eu plith.
- Mesur canfyddiadau ac agweddau'r gymuned tuag at fathau gwahanol o danau a gyneuir yn fwriadol yn lleol.
- Lefelau cysondeb y negeseuon, yr wybodaeth gyhoeddus a'r ymgyrchoedd sy'n cael eu cyflenwi ledled Cymru.

**STRATEGAETH LLEIHAU
TANAU BWRIADOL YNG
NGHYMRU**